

Integracija, neizbežna uz sve otpore

Ako bi se organizovao referendum o integraciji Srba na severu Kosova, rezultati bi bili izrazito negativni. Kako su rekli neki od učesnika, iako Priština i albansko stanovništvo javno podržavaju integraciju, čini se da oni to u stvari ne žele. „Niko ne želi integraciju, ali ona je neizbežno zlo i moramo naći način da se ona sprovede, što pre, to bolje.“ Albanci nisu spremni da podele deo odgovornosti za upravljanje Kosovom sa Srbima. Srbi takođe nisu spremni da preuzmu tu odgovornost. Kao rezultat toga, postoji površinska integracija koja nije suštinska i održiva, i koja u velikoj meri zavisi od hirova političkih lidera, koji je mogu ojačati ili oslabiti sa nekoliko političkih izjava, naveli su mnogi od učesnika na okruglom stolu koji je organizovao Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) u Prištini 22. februara 2016. godine.

Okrugli sto je deo projekta posvećenog unapređenju odnosa između kosovskih Albanaca i Srba, kao i normalizaciji odnosa između Prištine i Beograda. Projekat je podržan i sprovodi se u saradnji sa Saveznim ministarstvom inostranih poslova Švajcarske.

Mnogi kosovski Srbi se osećaju kao da nemaju sopstvenu državu. Srbija se ukida svoje institucije, dok novoosnovane kosovske lokalne institucije čiji je cilj da zamene srpske ne funkcionišu kada je u pitanju pružanje usluga građanima, posebno onih na severu. „Mi smo izabrali gradonačelnike i lokalne skupštine, ali dve godine nakon izbora ti ljudi služe samo sebi,“ istakao je jedan od govornika. Oni primaju plate i imaju druge koristi, ali nije uspostavljen sistem za pružanje usluga građanima.

Politička struktura Srbije na Kosovu se postepeno demontira i integriše u sistem Kosova. Policija i civilna zaštita, koji su smatrani za najosetljivije sektore, već su integrirani. Sporazum o sudovima je postignut, iako se njegova primena i dalje odlaže. Kosovski Srbi su zabrinuti šta će se desiti sa strukturama koje pružaju usluge poput obrazovanja, zdravstva, i niza drugih institucija, kao što su srpske poštanske kancelarije. Mnogi učesnici su naveli da srpske institucije treba regulisati, a Beogradu dozvoliti da ih finansira.

Ovaj kratak izveštaj se zasniva pre svega na sadržaju debate na okruglom stolu, ali i na elementima dobijenim u individualnim razgovorima. Zaključci nisu zasnovani na konsenzusu, i odražavaju stavove različitih učesnika. Potrudili smo se da budemo precizni i uravnoteženi u predstavljanju diskusije, i zamolili bismo za razumevanje sveučesnike čije primedbe nisu mogle biti u potpunosti odslikane u ovom kratkom izveštaju, za čiju sadržinu izveštaja CIG snosi potpunu odgovornost. Okrugli sto je bio održan pod Chatham House pravilom.

Zaključci i preporuke

- **Izrada statuta Asocijacije/Zajednice.** Asocijacija/Zajednica je glavno pitanje podele između Srba i Albanaca danas. Evidentan je strah kod nekih albanskih stranaka u vezi sa Asocijacijom/Zajednicom, pošto veruju da ona „vraća Srbiju na Kosovu.“ Jedan od

učesnikaje rekao da je najbolji način da se „strahovi ovih stanaka neutrališu“ je da napiše statut, čime će svi biti u stanju da uvide da Asocijacija/Zajednica nije „država u državi,“ već jednostavno organizacija koja ima za cilj da poboljša uslove na terenu za srpsku zajednicu. Što duže izrada statuta ostaje u neizvesnosti, tim će više ljudi verovati da je ona zaista „zla“ institucija. Neki su izrazili sumnju da je postojeći tim, koji se sastoji od četiri Srbina, ima kapacitet da izradi statut prihvatljiv za obe strane. Stoga su predložili da Priština i Beograd treba da uspostavi tim stručnjaka za izradu Statuta.

- **Organizovati debate o suštini Asocijacije/Zajednice.** Rasprava o Asocijaciji/Zajednici se vodi uglavnom oko simbolike, odnosno oko pitanja koja su vezana za položaj i status nacije, ali sama njena uloga i suština ostaje nejasna i Srbima i Albancima. Kosovski Srbi treba da održe javne rasprave o konkretnoj ulozi i odgovornosti Asocijacije/Zajednice: Kako će poboljšati usluge za kosovske Srbe? Kako će poboljšati obrazovanje i zdravstvo? Kako će takva krovna organizacija koristiti opštinamasa većinskim srpskim stanovništvom? Kako odgovoritina strah koji je stvoren unutar albanske zajednice? Kako će ona konkretno doprineti ekonomskom razvoju? Kada je reč o urbanizmu, da li će biti u stanju da zaustavi divlju gradnju? Kako će doprineti stvaranju više radnih mesta?
- **Unarediti kvalitet komunikacije između srpskih predstavnika i Vlade Kosova.** U komunikaciji između srpskih političkih predstavnika i Vlade Kosova i dalje dominiraju apstraktna i simbolička pitanja. Jedan od govornika je rekao da su srpski zvaničnici u Vladi odaju u svojim političkim izjavama da su više zainteresovani za napredak u karijeri umesto zastupanja interesa kosovskih Srba. Mnogi govornici su zahtevali da se komunikacija pre svega orijentiše na konkretne probleme sa kojima se suočavaju kosovski Srbi. „Za kosovske Srbe je irelevantno da li srpski ministar smatra za svog premijera premijera Srbije, Aleksandara Vučića ili premijera Kosova, Isu Mustafu; ono što je bitno jeste da se on bavi pitanjima od važnosti za kosovske Srbe.“ Takve izjave ne čine dobro srpskoj zajednici, već samoodvraćaju pažnju od stvarnih problema. I u očima Albanaca, takve izjave nepotrebno prikazuju kosovske Srbe kao pretnju državnosti Kosova. „Naši lokalni predstavnici treba da se bave našim lokalnim problemima. Neka se Beograd bavi nacionalnim pitanjima.“ Kosovski Srbi su i dalje skeptični prema Vladi Kosova. Albanski zvaničnici izmišljaju razne vrste preprekakako bi odložili integraciju, rekao je jedan govornik. Kosovski albanski politički lideri treba da pokažu da su Srbi zaista poželjnina Kosovu.
- **Uspostavljanje redovnih suštinskih debata između kosovskih Srba i opozicionih partija na Kosovu.** Iako je opozicija na Kosovu podržava integraciju srpske zajednice, neke od njihovih akcija, a naročito protivljenje Asocijaciji/Zajednici, ukazuju na suprotno. Kosovski Srbi se najviše plaše programa Pokreta Samoopredeljenje (VV). Iako su zagovaraju građansku državu, odnosno jednaka individualna umesto etničkih prava, postoje nedoslednosti između onoga što govore u javnosti i onoga čemu je baziran program njihove stranke. Glavni cilj VV je ujedinjenje sa drugom državom na osnovu zajedničke etničke pripadnosti većine građana. Oni preferiraju korišćenje albanskih etničkih simbola, umesto građanskih simbola Kosova. Ako VV ne veruje u Kosovo, kako mogu Srbi? Mnogi govornici su izrazili sumnju u mogućnost bilo kakve suštinske saradnje sa VV, ali su podržali eventualnu inicijativu za razgovor sa njima. Neki govornici razumeju gnev kosovskih Albanaca oko izjave poput „Ja sam ministar Aleksandra Vučića na Kosovu, a ne Ise Mustafe,“ ali smatraju da VV preteruje sa reakcijama na ovakve izjave.“ Ako kosovski albanski ministar kaže: „Ja sam ministar Edija Rame, ne Ise Mustafe,“ da VV zatražiti

dazabranu stranke tog ministra?," upitao je jedan govornik. VV može osećati pretnju zbog umešanosti Beograda u poslove kosovskih Srba, ali kosovski Srbi se isto tako osećaju ugroženim od njihovog partijskog programa, naveo je jedan od govornika. VV pomoću etničkih pitanja pokušava da mobilize ljude. „Nije tajna da su organizovani kriminal i korupcija su važnija i hitnija pitanja od Asocijacije/Zajednice. Ipak, VV nastavlja da koristi Asocijaciju/Zajednicu u cilju mobilizacije demonstranata protiv vlasti.“ Dobra vest je, rekao je jedan od učesnika, da etnička pitanja, i među Srbima i među Albancima, više nisu tako efikasno sredstvo u mobilizaciji ljudi. Mnogi učesnici su predložili da srpski politički predstavnici budu pažljiviji svojim javnim izjavama i da VV treba da zauzme pomirljiviji stav prema srpskoj zajednici.

- **Kosovski Srbi treba da budu uključeni u debatu oko izbora.** Kosovski Srbi su i dalje podeljeni oko mogućnosti održavanja eventualnih vanrednih parlamentarnih izbora. Neki su naveli da bi ova vlada trebala da završi mandat. Drugi su pak rekli da novi izbori mogu doneti bolje političku zastupljenost Srba, dok su neki su bili neutralni.
- **Finansiranje iz Beograda treba da bude u potpunosti transparento kako bi se ublažila strahovanja kosovskih Albanaca.** Transferi za kosovske Srbe iz Srbije su od presudnog značaja, na isti način kao što su i doznake kosovske dijaspore za kosovske Albance. Ni Srbi ni Albanci ne mogu da opstanu bez takve finansijske pomoći. Međutim, mnogi od učesnika su predložili da, kako bi se strahovi albanske većine ublažili, da ovo finansiranje iz Beograda treba da postane potpuno transparentno, odnosno da pokažu da je finansiranje usmereno ka poboljšanju statusa srpske zajednice, a ne ka podrivanju institucija Kosova. Jedan od učesnika je naveo da zajednica koja čini 90% stanovništva, ne bi trebala da se oseća ugroženo od zajednice koja čini 5%.
- **U Briselskom dijalogu bi trebala da se obrati veća pažnja pravim izazovima sa kojima se suočavaju Srbi na Kosovu.** Dijalog u Briselu se ne bavi pravim problemima Srba na Kosovu. Pravo pitanje koje se tiče kosovskih Srba je ekonomski razvoj a ne most preko Ibra.

Učesnici su zaključili da kosovski Srbi u lokalnim i centralnim institucijama treba da ispune svoje institucionalne odgovornosti i da njihov uspeh treba da se meri ostvarenim rezultatima za njihove zajednice. Iako su podržali snažnije uključivanje Srba u politička pitanja Kosova, naveli su da Srbi ne treba da budu previše involvirani u unutar-albansku krizu, ali takođe i da ne treba da ostanu ravnodušni pošto će neki od mogućih ishoda ovog procesa, kao što su prevremeni izbori, sigurno uticati i na njih.

U konzultaciji sa učesnicima projekta i švajcarskim partnerima, CIG planira da nastavi rad na pitanjima za koje veruje da bi mogla da doprinesu boljem razumevanju, kao i da pomognu stvaranje preduslova za njihovo rešavanje.

Učesnici

Milica Andrić, menadžer projekata, NVO Aktiv
Jelena Đokić, savetnica gradonačelnika Zvečana
Dalibor Jevtić, ministar za zajednice i povratak Kosova
Vesna Jovanović, direktor za obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu Parteša
Vladeta Kostić, gradonačelnik Gračanice
Dragiša Krstović, bivši poslanik Skupštine Kosova
Ljubiša Mijačić, analitičar, Zubin Potok
Petar Miletić, bivši potpredsednik Skupštine Kosova
Miodrag Milicević, izvršni direktor, NVO Aktiv
Dragan Nikolić, gradonačelnik Parteša
Dušan Radaković, direktor, Centar za zastupanje demokratske kulture
Nenad Radosavljević, direktor, RTV Mir, Leposavić
Nenad Rašić, poslanik Skupštine Kosova
Sanja Sovrlić, novinarka, RTV Mir
Rada Trajković, bivšaposlanica Skupštine Kosova
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Arber Kuci, saradnik na Kosovu, Savet za inkluzivno upravljanje
Krystyna Marty Lang, ambasador Švajcarske na Kosovu
Saskia Salzmann, regionalni savetnik za ljudsku bezbednost, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske
Talia Wohl, programski službenik, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske